

UDÁLOST SMRTI V SOUVISLOSTI S KRISTEM

Rudolf Steiner

Ve stavu spánku pro obvyklé vědomí ustává smyslové prožívání a rovněž duševní činnost spočívající v myšlení, cítění a chtění. Tím pro člověka přestává být dostupné to, co shrnuje jako sebe sama [*Selbst*].

V důsledku duševních cvičení charakterizovaných v předchozích úvahách se vyšší vědomí ujímá nejprve myšlení. Toho nelze dosáhnout, aniž by člověk myšlení nejprve ztratil. V úspěšně prováděné meditaci člověk prožívá tuto ztrátu myšlení. Sice se vnitřně cítí jako bytostný, nastává neurčité vnitřní prožívání, zprvu však nemůže sám sebe prožít s tak silným bytím, že by toto vnitřní bytí mohl pojmout činností myšlení. Tato možnost teprve pozvolna nastává. Vnitřní aktivita roste a síla myšlení je rozněcována z jiné strany než v obvyklém vědomí. V tomto obvyklém vědomí se člověk prožívá vždy jen v přítomném okamžiku. Když se myšlení duševními cvičeními znovu roznítí, poté co člověk prošel nemyšlením a dospěl tím k imaginování, prožívá jako své vlastní „Já“ obsah celého života od narození až do příslušného přítomného okamžiku. I vzpomínky obvyklého vědomí jsou prožitky přítomného okamžiku. Jsou to obrazy, jež jsou přítomně prožívány a jež svým obsahem pouze poukazují na něco minulého.

Jakmile člověk začne imaginovat, pozbývá v první řadě tuto vzpomínku. Pohlíží pak na minulost, jako by byla přítomná. Jako při smyslovém vnímání zaměřuje svou mysl na věci, jež jsou v prostoru vedle sebe, zaměřuje probuzenou aktivitu duše v imaginování na různé události vlastního života. Časový průběh má před sebou jako jednotu. Obsah času se objevuje jako něco okamžitě přítomného.

Ve vyšším vědomí má však člověk něco jiného než vzpomínky obvyklého vědomí. Má před sebou činnost éterného organismu, jenž byl předtím tomuto vědomí neznámý. Vzpomínky obvyklého vědomí jsou jen obrazy toho, co člověk prostřednictvím svého fyzického organismu prožil s vnějším světem. Imaginativní vědomí však prožívá činnost, kterou éterný organismus vykonal na fyzickém organismu.

K vynoření tohoto prožívání dochází tak, že člověk má pocit, že z hlubin duše vystupuje něco, co předtím sice spočívalo v jeho vlastní bytosti, svými vlnami však nedosáhlo až nahoru do vědomí. To vše musí být prožito v plném uvědomění. Tak tomu je v případě, že obvyklé vědomí zůstane vedle imaginativního vědomí zcela zachováno. Prožitky, které má člověk v interakci mezi éterným a fyzickým organismem, musí dokázat neustále uvádět do vztahu k příslušnému vzpomínkovému životu obvyklého vědomí. Kdo to nedokáže, ten nemá co do činění s imaginací, nýbrž s vizionářským prožíváním.

Ve vizionářském prožívání není vědomí jako při imaginaci vyplněno novým obsahem, který přistupuje ke starému, nýbrž je proměněno a starý obsah si nelze zpřítomnit vedle nového. Imaginující má svého obvyklého člověka vedle sebe, zatímco vizionář se zcela proměnil v jiného člověka.

Ten, kdo zvenčí kritizuje anthroposofické bádání, si toho musí být vědom. Opakovaně se stává, že imaginativní poznání je posuzováno tak, jako kdyby jeho výsledkem bylo vizionářství. Něco takového musí pravý duchovní badatel striktně odmítnout. Na místo obvyklého vědomí nedosazuje vědomí vizionářské, nýbrž do obvyklého vědomí včleňuje vědomí imaginativní. V

každém okamžiku u něj panuje úplná kontrola toho, co imaginativně prožívá, obvyklým myšlením. Vizionářské představování je silnějším vžíváním se „Já“ do fyzického organismu, než je tomu při obvyklém vědomí. Imaginování je naproti tomu skutečným vystoupením z fyzického organismu; obvyklý stav duše ve fyzickém organismu vedle toho zůstává vědomě zachován. Člověk se stává vědomým v části duše, jež byla předtím nevědomá, avšak duševní část, jež byla předtím ve fyzickém organismu vědomá, setrvává v tomtéž duševním prožívání. Vzájemný vztah mezi prožíváním imaginujícího vědomí a vědomí byklého je podobně uvědomovanou zkušeností duše, jako je jí zaměřování duševní činnosti od jedné představy k druhé v obvyklém vědomí. Vezmeme-li to na zřetel, nebudeme imaginativní poznání posuzovat tak, jako by bylo něčím vizionářským; naopak je způsobilé k tomu, aby veškerý sklon k vizionářství zapudilo. Avšak imaginativně poznávající člověk je také schopen nahlédnout, že ve vizích nejsou poskytovány netělesné prožitky, nýbrž prožitky, jež jsou na těle závislé mnohem vyšší měrou než prožitky smyslové. Může totiž charakter vizí porovnat s charakterem skutečně netělesných imaginací. Vizionář vězí hlouběji ve svých fyzických tělesných funkcích než ten, kdo obvyklým způsobem prožívá své smyslové vjemy. Nastane-li imaginace, obvyklé myšlení je poznáno jako něco, co v sobě nemá žádnou substanciální existenci. Jako substanciální obsah tohoto obvyklého myšlení vyplyne to, co člověk uvádí do vědomí imaginací. Obvyklé myšlení lze vskutku přirovnat k zrcadlovému obrazu. Zatímco však v obvyklém vědomí vzniká zrcadlový obraz, je nevědomým způsobem živé to, co se objevuje v imaginaci. Člověk imaginuje i v obvyklém duševním životě, avšak nevědomě. Kdyby neimaginoval, nemyslel by. Vědomé myšlenky obvyklého duševního života jsou fyzickým organismem reflektované zrcadlové obrazy nevědomého imaginování. A substanciálností tohoto imaginování je éterný organismus, jenž se projevuje ve vývoji pozemského života člověka.

S inspirací vstupuje do vědomí nový prvek. Má-li člověk dospět k inspiraci, je třeba, aby od své vlastní lidské biografie abstrahoval tak, jak to bylo vyloženo v předchozích úvahách. Síla aktivity, již si duše vydobyla imaginováním, při tom však zůstává zachována. Vlastní-li duše tuto sílu, může dospět k představám o tom, co je ve vesmíru základem éterného organismu, stejně jako je éterný organismus základem organismu fyzického.

A tím je duše postavena před svou vlastní věčnou bytost. V obvyklém vědomí je tomu tak, že chce-li se duše stát aktivní ve svém představování, může to učinit jen tehdy, když se chopí fyzického organismu. Ponoří se do něj a on jí v představových obrazech reflektuje to, co ona prožívá svým éterným organismem. Tento organismus samotný však duše při jeho činnosti neprožívá. V imaginativním vědomí je pak prožíván právě tento éterný organismus. Děje se tak díky tomu, že duše se svým prožíváním vrací zpět k astrálnímu organismu. Dokud duše pouze imaginuje, žije v astrálním organismu nevědomě a na fyzický a éterný organismus pohlíží; jakmile duše spočívá v inspirovaném poznání, pohlíží i na astrální organismus. Neboť duše teď žije ve věčném jádru své bytosti. Pohlížet na ně duše dokáže, pokročí-li k intuitivnímu poznání. Tímto poznáním žije v duchovním světě, tak jako v obvyklém vědomí žije ve svém fyzickém organismu.

Duše tímto způsobem poznává, jak se fyzický, éterný a astrální organismus vytvářejí z duchovního světa. Na ústrojnosti pozemské bytosti zvané „člověk“ může ale pozorovat také další působení ducha. Vidí, že duchovní jádro lidské bytosti se noří do fyzického, éterného a astrálního organismu. Toto noření není nějakým vklouznutím ducha do fyzického [těla], takže by pak duch fyzické [tělo] obýval. Nikoli, je to proměnění části lidské duše ve fyzickou a éternou ústrojnost. Tato část lidské duše během pozemského života *mizí*, a to tím, že *se proměňuje* ve fyzický a éterný organismus. Je to ona část duše, jejíž odlesk v obvyklém vědomí prožívá myšlení. Duše se však na jiné straně zase vynořuje. Je tomu tak u té její části, jež je v pozemském bytí prožívána jako chtění. Chtění má jiný charakter než myšlení. V chtění si člověk v sobě i během obvyklého bdělého života nese spící část. To, co je myšleno, má duše jasné před sebou. Člověk, myslí-li, je skutečně zcela

probuzen. Tak tomu u chtění není. Vůle je podnícena myšlenkou. Kam až sahá myšlenka, sahá i bdělé vědomí. Pak se ale volní akt noří do lidského organismu. Pohnu-li vůlí svou rukou, pak mám v obvyklém vědomí podněcující myšlenku jako začátek a pohled na zvedající se ruku se všemi doprovodnými pocitovými duševními prožitky jako konec volního působení. Střed zůstává nevědomý. Co se však odehrává v hloubi organismu, probíhá-li v člověku chtění, uniká obvyklému vědomí stejně jako prožitky ve spánku. Člověk má v sobě i v bdění vždy také spící část.

Tato část je tím, v čem z duchovné-duševní [bytosti] žije během pozemského bytí dál to, co se nepromění ve fyzický organismus. Člověk uzří tyto poměry, dosáhne-li pomocí cvičení vůle, popsaných v minulých úvahách, pravé intuice. Pak za chtěním pozná věčnou část lidské duše. Ta se proměňuje v ústrojnost hlavy, během pozemského života mizí v její formě a jejím životě, ale na druhé straně se opět vynořuje, aby prošla smrtí a opět dozrála ke spolupráci na budoucím fyzickém pozemském těle a pozemském životě. Tak se tato úvaha dostává k události smrti v lidském životě, která má být dále vylíčena v následující úvaze. Neboť prostřednictvím názoru, jež jsem dnes rozvinul, dospíváme jen k pokračování života chtění a k poznání duševní části z minulosti, která se proměnila v ústrojnost lidské hlavy. Nedospíváme však k osudu vědomí Já. O něm lze pojednat jen v souvislosti s otázkou Krista. Příslušná úvaha tudíž povede opět k nazření tajemství křesťanství.

Filosofie idejí obvykle probíhá v myšlenkách; v těchto myšlenkách však není život ani substance. Substanci získáme, pozbudeme-li v imaginaci fyzického organismu. Dosud byly myšlenky filosofie popsaným způsobem jen zrcadlovými obrazy. Dáme-li jim podobu filosofie, musíme pocítit jejich neskutečnost, jestliže se do nich nepředpojatě vžijeme. V tušení pak pocítujeme moment, který je zde charakterizován jako moment, v němž vzpomínané myšlení zcela mizí. Augustin a Descartes to pocítovali, avšak vyložili si to nedostatečně jako „pochybu“. Filosofie však obdrží život, vynoří-li se substanciálně v duši jednota života. To vnímal Bergson a vyjádřil to ve své ideji „trvání“. Od tohoto bodu však nešel dál. Jak to vzhledem k těmto poměrům vypadá s kosmologií a náboženským poznáním, na to se podíváme v další úvaze.